

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Новокшанова О.О.

студент;

Франко Н.О.

викладач,

Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського

ФІЛОСОФСЬКІ ПЕРЕДУМОВИ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО ДОСЛІДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ ЛЮДИНИ В СВІТІ

Філософські теорії вплинули на становлення управлінської свідомості, так як в основі теорії постає проблема людини та її ролі в суспільстві. Управлінська свідомість – відображення у свідомості узагальнюючих знань про процеси, принципи, засоби та методи регулюючого впливу на об'єкт та його системно-структурні елементи, з метою формування управлінських відносин. До ознак управлінської свідомості відносять як знання, почуття, настрої, управлінські відносини, так і її управлінська діяльність, що у процесі соціалізації дозволяє перетворювати цінності та знання суспільства на стійкі риси особистості, здатної до управління.

Становлення управлінської свідомості у соціокультурній динаміці бере свій початок ще з Давньої Греції. Одним із родоначальників філософії людини вважають Сократа. У своїх роботах він безпосередньо звертається до самої людини, її внутрішнього життя, покликання та життєвого шляху. Вчення про людську душу займає центральне місце у сократівській філософії, а самопізнання людини виступає головною метою філософії. Протагор показав наскільки сильно просунулась давньогрецька філософія в осягненні місця та ролі людини. Він вважав, що людина є міра всіх речей: для реальних – їхня реальність, для нереальних – їхня нереальність. Цю фразу розглядають в контексті теорії пізнання як визнання активному існуванню людини в її гносеологічному ставленні до світу.

Проривний крок у філософському судженні про людину зробив Арістотель. Етика і політика утворювали єдиний комплекс «філософії про

людське», що займалася вивченням практичної діяльності та поведінки людини поряд з подальшим поглибленням філософсько-етичних уявлень про людину, її духовність та моральність. Арістотель досліджував зв'язок між людиною та політикою. Він стверджував, що людина від природи є політичною твариною. У концепції Арістотеля людина розглядається як істота соціальна, державна, політична. На його думку, той, хто не здатний до спілкування, оскільки вважає себе істотою самодостатньою і не відчуває потреб в чомусь, уже не є елементом держави. Він стає або твариною, або божеством [1].

Християнський теолог Августин Блаженний у трактаті «Про місто Боже», створеному під враженням взяття Риму, вбачав два протилежні види організації людських спільностей: «Град земний – державна організація, заснована на любові до себе, доведена до презирства до Бога, і «Град Божий» – організація, заснована на духовній спільності, любові до Бога, доведеної до презирства себе» [2, с. 256]. Августин доводив, що становлення особистості суперечливе – у ній поєднуються темні безодні душі та божественна благодать, яка виводить особистість із гріховної інерції і тим самим рятує її. На думку Августина, всяке насильство – від насильства над дитиною до організованого державного насильства – є наслідком гріховної зіпсованості людини і тому гідне зневаги, але є неминучим. В силу цієї неминучості Августин визнавав необхідність державної організованої влади.

Настання епохи Відродження ознаменувалося поворотом до розкриття автономії людини, визнання її безмежних творчих можливостей. Одним із перших, хто це зробив, був італійський філософ Піко дела Мірандола. У своїй праці «Мова про гідність людини», Мірандола наголошував, що людина складає особливий, четвертий світ поряд із підкупним, піднебесним та небесними світами. На Землі немає нічого «більшого, крім людини, а людині – нічого більшого, ніж його розум і душа». Відомий вислів філософа Р. Декарта: «Я мислю – отже, я існую», ознаменувало початок цього раціонального шляху. Такий поворот до раціоналістичного погляду на людину став імпульсом нового розуміння людської духовності взагалі.

Важливим етапом на шляху філософського розуміння людини, її свободи, взаємозв'язків із суспільством була творчість діячів епохи Просвітництва: Вольтера, Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, К. Гельвеція. Творчість цих мислителів була пронизана гуманістичним пафосом захисту свободи, гідності людини, визнанням її найвищою цінністю

суспільства. У творі «Про людину» К. Гельвецький наголошував, що правильно зрозумілий особистий інтерес людини становить основу життя. Ці ідеї перегукуються з Т. Гоббсом, який у книзі «Левіафан» одним із перших почав міркувати про природу тих сил, які пов'язують людей у соціальне ціле. Він вважав, що люди створені рівними та мають «право на все». Але виникає фатальна неминучість у суспільстві «війни всіх проти всіх» – це «природний стан людського роду». Таким чином, за Гоббсом, «спільність людей внутрішньо суперечлива, вона – необхідний продукт подолання внутрішнього розбрату силами єднання, яке властиве людям» [3, с. 347].

Певний вплив на філософсько-соціологічну парадигму XIX–XX ст. виявила філософія та соціологія К. Маркса. У трактуванні основних законів буття та пізнання, у розумінні самих об'єктивних підстав людського існування марксизм послідовно виходить із принципу активного, предметно-діяльного, критичного та творчого ставлення людини до світу, до природної та соціальної дійсності. Цей принцип пронизує всі розділи та основні положення марксистської соціології і філософії та визначає вирішення таких її проблем, як проблема взаємовідносин об'єктивного та суб'єктивного початку, природи, суспільства та людини, його місця та ролі в історичному розвитку та соціокультурному процесі, проблеми сутності людини та її конкретно історичне існування. У філософії та соціології марксизму людина звільняється з-під влади різних потойбічних, абсолютних, ідеальних та матеріальних сил та сутностей, що визначають її природу та призначення. К. Маркс висуває принцип моністичного розуміння світу, принцип його матеріалістичної та історичної єдності, згідно з яким єдність природної та соціальної сторін, незважаючи на всі матеріальні передумови, реалізується лише в процесі історичної, предметно-діяльної активності людини. Людина – творець соціокультурних форм буття і є їх твором.

У світлі розвитку антропології у XX ст. очевидним стає виділення двох напрямів. Перший з цих напрямів пов'язане з поглибленим дослідженням духовності людини та втілено у творчості С. К'єркегора, В. Дільтея, Ф. Ніцше. К'єркегор розробляв суб'єктивну діалектику, «екзистенційну діалектику» людського буття. Дільтей розробляв філософію життя як спосіб буття людини як культурно-історичну реальність. Людина, за В. Дільтеєм, сама є «історія», яка тільки і розкриває, що вона і є таке. Ніцше вважав, що життя – це не якесь істинне статичне буття, а вічне

ходіння, становлення, зміна. У цьому потоці постійного руху життя існує людина. Головна його якість та зміст – це воля до влади.

Другий напрямок пов'язаний з конструюванням соціології як науки і втілений у творчості О. Конта, Г. Спенсера. В узагальненому вигляді їхній внесок у розвиток духовних основ управління можна звести до наступних моментів: формування цілісного погляду суспільне життя, відношення суспільства та людини; простежується яскраво виражена концептуальність універсального бачення життя; була розширена панорама гуманітарних підходів до людини; визначені як пріоритетний аналіз духовної основи людського буття, його соціальні зв'язки та закономірності. Принциповий крок, зроблений З. Фрейдом у пізнанні людини, полягає у розкритті ролі несвідомого у житті. Ніхто до Фрейда з такою глибиною не описав усе багатство та сфери підсвідомого, ніхто не виявив величезного впливу цього підсвідомого на життя людини та суспільства. Під цим кутом зору Фрейд проаналізував сутність культури, багатьох соціальних процесів у суспільстві, соціальних зв'язків, людей, механізмів громадського управління.

У давньогрецькій філософії було закладено традиції, за якою людина розглядалася як основна проблема. В епоху Середньовіччя слід відзначити творчість Ф. Аквінського, який стверджував, що людина – вища у ряді тілесних створінь, що характеризується наявністю свідомості, вільною волею. Джерелом людської свободи є розум. В епоху Нового часу, представником якого є Т. Гоббс, показано безпосередній вплив суспільства на людину. У своїй соціально-політичній теорії Т. Гоббс проаналізував умови існування мирного та безпечного суспільства, представивши оригінальну концепцію держави, в якій ці умови могли б бути дотримані. В епоху Просвітництва творчість мислителів була пронизана гуманістичним пафосом захисту свободи та гідності людини. Антропологічна концепція марксизму стверджує, що лише наявність свідомості та здатність до праці сприяє перетворенню об'єктів природи з метою задоволення потреб, і є визначальною характеристикою людини. Необхідність комплексного аналізу теоретико-методологічних засад управлінської свідомості пов'язані з проблемою ефективності управлінських рішень. У цьому питанні велику роль займає управлінська свідомість, носієм якої є людина. Тому, для розвитку управлінської свідомості необхідно досліджувати роль людини в суспільстві та у світі.

Список використаних джерел:

1. Філософська антропологія. Людина як проблема філософії. URL: <http://um.co.ua/7/7-10/7-106920.html> (дата звернення: 29.03.2022).
2. Рассел Б. Історія західної філософії. В 2 т. – Ростов-на-Дону, 2002. – 576 с.
3. Гоббс Т. Избранные произведения. В 2 т. – Москва, 1964. – 748 с.